

# Dünyada Ve Türkiye’de Think Tank Kuruluşları: Karşılaştırmalı Bir Analiz

## Think Tank Institutions in the World and Turkey: A Comparative Analysis

Bilal Karabulut\*

### Özet

*Bu çalışmanın temel amacı dünyada ve Türkiye’deki think tank algılamalarını analiz etmektir. Çalışmanın ilk bölümünde think tank olgusu kavramsal ve tarihsel açıdan irdelenmiştir. Bu aşamadan sonra dünyadaki think tank kuruluşların karşılaştırma bir analizi yapılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise ABD ve Türkiye’deki think tank algılamaları ele alınmıştır. Ana hatlarıyla böylesi bir çerçevede ekseninde şekillenen bu çalışmada savunulan temel tez Türkiye’nin think tankler konusunda gelişmiş ülkelere nazaran gerilerde olduğu ve bu durumun değişmesi gerektiğidir.*

**Anahtar Kelimeler:** Think Tank, Türkiye, ABD, Karar Alma Süreci, Uluslararası İlişkiler.

### Abstract

*The basic aim of this study is examining perceptions about think tanks in the world and Turkey. In the first chapter of the study, the think tank phenomenon is reviewed conceptually and historically. After this phase, a comparative analysis of the think tanks in the world is conducted. In the last chapter of the study, think tank perceptions in USA and Turkey is discussed. The thesis defended in this study, which takes on the above mentioned shape substantially; is that the Turkey left behind about think tanks compared to developed countries and this situation should be changed.*

**Key Words:** Think Tank, Turkey, USA, Decision-Making Process, International Relations.

### Giriş

Think tankler (düşünce merkezleri) Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası ilişkiler alanında etkisi giderek artan bir aktör konumuna gelmiştir. Özellikle ABD’de faaliyet gösteren think tankler gerek Amerikan iç ve dış politikasını şekillendirme noktasında gerekse dünya politikasını yönlendirme adına yoğun bir çaba içerisinde. Bu düşünce fabrikaları önümüzdeki dönemde de dünya politikasında ağırlıklarını hissettirmeye devam edeceklerdir.

Konuya Türkiye açısından bakıldığında ise bu konuda adeta “düşünce fakirliği” yaşandığı görülecektir. Başta ABD ve diğer Batılı ülkeler olmak üzere dünyanın gelişmiş ülkelerinde düşünce merkezlerinin Türkiye’ye nazaran hem niceliksel hem de niteliksel olarak oldukça güçlü oldukları görülmektedir. Böylesi bir tablonun ortaya çıkmasında ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel etkenler söz konusudur. Fakat, en önemli sebep Türkiye’de düşünce merkezlerinin öneminin henüz idrak edilemediğidir. Böylesi bir algılama sorunu var olan ya da yeni kurulacak düşünce merkezlerinin devlet ya da özel sektörden gerekli ekonomik desteği görememesini beraberinde getirmektedir.

\* Dr., Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası İlişkiler Bölümü. e-mail: bkarabulut@gazi.edu.tr

Gazi

Akademik  
Bakış

91

Cilt 4 Sayı 7  
Kış 2010

Bu çalışmada savunulan temel tez Türkiye gibi jeostratejik ve jeopolitik eksenlerin tam ortasındaki bir ülkenin düşünce merkezlerinin itici gücünü kullanma konusunda yeterli seviyeye ulaşamadığıdır. Bu soruna çözüm bulunabilmesi için en temel gayretin düşünce merkezleri konusunda Türkiye'deki mevcut algılamaların dönüştürülmesi gerektiğidir. Çalışmada öncelikli olarak think tank olgusu kavramsal ve tarihsel açıdan ele alınacaktır. Bu aşamadan sonra dünyadaki think tank kuruluşların karşılaştırma bir analizi yapılarak konu somutlaştırılmaya çalışılacaktır. Think tank kuruluşlarının merkezi olarak kabul edilen ABD'nin bu alandaki konumu ele alındıktan sonra Türkiye'nin think tankler konusundaki durumu ortaya konmaya çalışılacaktır.

### I. Kavramsal Açından Think Tank Olgusu

Kelime anlamı olarak think tank; düşünce kuruluşu anlamına gelmekle birlikte, araştıran, analizler yapan, yayınlar yayınlayan ve danışmanlık hizmetleri gerçekleştiren sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar, toplumdaki ihtiyaçların tespitinde ve projelendirilmesinde demokratik aktörler olarak önemli bir yere sahiptir. "Entelektüel girişimciler" olarak da adlandırabilecek bu düşünce kuruluşları, özgür, bağımsız yapılarıyla<sup>1</sup>; yeni fikirler ve siyasi inisiyatifler yaratma aşamasında, siyasi partilerin baskılarından arınmış kurumlar olarak farklı ve yenilikçi birçok fikir ortaya koyabilmektedirler. Lobi gruplarının aksine think tankler; belli kesimlerin, özel ihtiyaçlarını projelendirmek yerine, ürettikleri politikalar ile ulusal ve uluslararası boyutta etki yaratırlar. Bu sebeplerden dolayı demokrasilerin gelişmesi ve güçlenmesi noktasında oldukça büyük etkiye sahiptirler.<sup>2</sup> Ayrıca ilgili ülkenin ulusal gücünümaksimum düzeye ulaşırma ve rasyonel bir şekilde bu gücü kullanma noktasında düşünce merkezleri oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

Think tank olgusu, "düşünce kuruluşları" anlamına gelmekle beraber terminoloji de farklı terimlerle de ifade edilmeye çalışılmıştır. Örneğin Amerikan literatüründe kimi zaman think tank yerine "Public Policy Research Institute (Kamusal Siyasa Araştırma Enstitüsü)" terimi kullanılmıştır. Kıta Avrupa'sında da 1960'lardan itibaren kimi yazarlarca "Denkfabrik (Düşünce Fabrikası)" terimi kullanılmıştır. Türkiye'de de kimi yazarlarca think tank yerine; düşünce üretim merkezi, düşünce küpü ve akıl depoları gibi terimler kullanılmıştır.<sup>3</sup> Tüm bu farklı terminolojik yaklaşımlara rağmen günümüzde genel kabul gören terim "think tank"dir.

Özgür ve yenilikçi fikirler üretebilmek adına bağımsızlık öncelikli şarttır. Bu nedenle bu düşünce kuruluşlarının bağımsızlığı önemlidir. Bağımsız think

- 1 Bütün think tanklerin özgür ve bağımsız bir yapıya sahip oldukları tam anlamıyla gerçeği yansıtmaya da teorik olarak bağımsız oldukları varsayılmaktadır.
- 2 Salim Ezer, "Yeni Dünya Fenomeni; Think Tankler", s.1. <http://www.politikamerkezi.org.tr/tr/bilgi-merkezi/arastirma/198-think-tank-nedir-ne-yapar>
- 3 Fatih Keskin, "Modern Demokrasilerde Yeni Politik Seçkinler: Think Tanklar ve Politikadaki Rollerini", *Sosyo Ekonomi*, Ocak-Haziran 2005, No:1, s.4.

tankler, hükümet kaynaklarının aksine, hükümet dışı fonlardan beslenmektedir. Öyle ki bu durum onları hükümet dahilindeki fonlardan beslenen toplulukların aksine, siyasi baskılardan ve yönlendirmelerden koruyarak, onlara farklı, yenilikçi ve alternatif politikalar üretmeleri konusunda destek sağlar.<sup>4</sup> Diğer bir anlatımla düşünce kuruluşlarının bağımsız hareket edebilmeleri açısından en önemli nokta “ekonomik özerkliğe” sahip olabilmeleridir.<sup>5</sup> Yeterli ekonomik özerkliğe sahip olan ve güçlü bir akademik kadro ile hareket eden think tanklerin daha verimli çalışmalara imza atacağı söylenebilir.

Think tankler kuruluşları özellikle yapmış oldukları yayınlar ve hazırlamış oldukları raporlarla gerek ilgili ülkelerin dış politikaları gerekse dünya politikasını yönlendirebilmektedirler. Örneğin, George Kennan'ın Council of Foreign Affairs'ın (CFR) yayını olan Foreign Affairs'da, 1947 yılında, yayınlamış olduğu “Mr. X” başlıklı makalesi ABD'nin Soğuk Savaş dönemi süresince temel dış politika stratejilerinden biri olan “çevreleme politikası”nın şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Think tanklerin yayınlamış oldukları rapor ve yıllıkların etkinliği konusunda da Stocholm International Peace Research Institute'ün (SIPRI) her yıl düzenli olarak yayınlamakta olduğu yıllık gösterilebilir.<sup>6</sup> Bu örnekler daha da çoğaltılabilir. Think tanklerin devletlerin politika üretimine katkıları kısaca şu şekilde sıralanabilir:<sup>7</sup>

- 1- Dış politikada yeni düşünceler ve alternatifler üretmeleri
- 2- Hükümette çalışmaya hazır uzman sağlamaları
- 3- Üst düzeyde tartışma ortamı hazırlamaları
- 4- İlgili ülke vatandaşlarını dünya hakkında bilgilendirmeleri

5-Arbuluculuk ve çatışmaların çözülmesi konusunda resmi çabaları tamamlayıcı imkanlar sağlamaları.

## II. Think Tanklerin Tarihsel Gelişimi

Think tank terimi ilk kez XX. yüzyılın başında, ABD'de “akılcı yönetim” fikrinin egemen olduğu bir dönemde (1901-1917) ortaya çıkmıştır. Bilimsel araştırmaların ve uzmanların yönetimi daha akılcı ve verimli kılacağına inanıldığı, ekonomi ve devlet aygıtı içinde planlamaya ve teknolojiye dayandırılması gereğinin sıklıkla vurgulandığı bu dönemde öne çıkan ya da çıkartılan “yönetim uzmanları”, politik yetki sahiplerine danışmanlık hizmeti vermeye başlamışlardır. 1907'de kurulan Russell Sage Foundation'ı, 1910'da Russell Foundation, 1911'de Carnegie Endowment ile Twentieth Century Fund ve 1916'da Hoover Institution izlemiştir.<sup>8</sup>

4 Salim Ezer, *a.g.m.*

5 Graham Evans ve Jeffrey Newnham, *The Penguin Dictionary of International Relations*, Penguin Books, England, 1998, s.531.

6 Graham Evans ve Jeffrey Newnham, *a.g.e.*, s.532.

7 Amr Abd'ul ATİ, “Think Tank Kuruluşları ve Amerika'nın Dış Politikası”, Çev. Furkan Torlak, [http://www.yakindoguhaber.com/haber\\_detay.php?haber\\_id=2841](http://www.yakindoguhaber.com/haber_detay.php?haber_id=2841), 10/04/2007

8 Fatih Keskin, *a.g.m.*, s.4.

Gazi

Akademik  
Bakış

93

Cilt 4 Sayı 7  
Kış 2010

Yeni think tanklerin kurulmasına Soğuk Savaş döneminde de devam edilmiştir. Soğuk Savaş döneminde dünyada think tanklerin en yoğun şekilde kurulduğu ülke ise ABD'dir. Bu dönemde faaliyet gösteren think tanklerin bağımsız bir yapıya sahip oldukları söylenemez. Realizmin baskın paradigma olarak karar alıcıları etkisi altına aldığı bu dönemde tüm dünya gibi think tankler de ideolojiye bulanmıştır. Bu dönem faaliyet gösteren think tankler ağırlıklı olarak strateji ve güvenlik alanlarında çalışmalarını yoğunlaştırmışlardır. Bu dönem kimi zaman "Strateji Çalışmalarının Altın Çağı -Golden Age of Strategy Studies-" kimi zaman da "Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı -The Renaissance of Security Studies-" şeklinde isimlendirilmiştir.<sup>9</sup>

ABD'de, 1907 ile 1950 yılları arasında sadece iki düzine kadar think tank kurulmuşken, 1950 sonrası bu sayı katlanmış ve think tankler adeta bir endüstri haline dönüşmüştür. ABD'nin uluslararası alanda dış ilişkilerini nasıl yürüteceği ile ilgili çıkmazları, yönetenlerin politik uzmanlara bağımlılığını arttırmış, dolayısıyla da RAND Corporation (1948), Foreign Policy Research Institute (1955), Center for Strategic and International Studies (1962) gibi enstitülerin kurulmasını sağlamıştır.<sup>10</sup>

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte dünyadaki think-tank anlayışı ve algılaması da değişmeye başlamıştır. Çevresel sorunlar, insan hakları, küreselleşme ve ekonomi-politik gibi konular ya mevcut think-tanklerin çalışma alanlarını genişletmelerine sebep olmuş ya da bizzat bu yeni çalışma alanları üzerine kurulan think-tankler ortaya çıkmaya başlamıştır.<sup>11</sup>

Görüş

Akademik  
Bakış

94

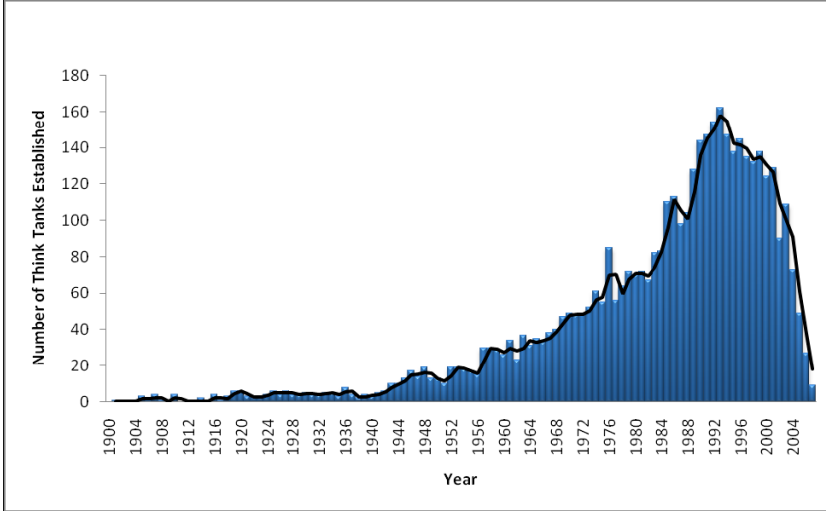
Cilt 4 Sayı 7  
Kış 2010

9 Bu konuda geniş bilgi için bkz. Stephen M. Walt, "Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı", *Avrasya Dosyası -Güvenlik Bilimleri Özel-*, Cilt: 9, Sayı: 2, Yaz 2003, s.71-106.

10 Fatih KESKİN, *a.g.m.*, s.6.

11 Graham Evans ve Jeffrey Newnham, *a.g.e.*, s.533.

**Tablo 1: Yıllara Göre Kurulan Think Tank Sayısı**



**Kaynak:** James G. McGann, "The Global 'Go-To Think Tanks'", RAND, 2008, s.10.

pdfadresli: [http://foreignpolicy.com/files/2008\\_Global\\_Go\\_To\\_Think\\_Tanks.pdf](http://foreignpolicy.com/files/2008_Global_Go_To_Think_Tanks.pdf)

Yukarıdaki grafikte görülebileceği gibi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra her yıl kurulan think tank sayısının bir önceki döneme göre artmıştır. Özellikle 1992-1996 yılları arasında think tanklerin altın çağını yaşadığı söylenebilir. Bu periyotta bu kadar fazla think tankin kurulması ABD'nin ilan ettiği "Yeni Dünya Düzeni" söylemiyle yakından ilişkilidir. ABD'li yetkililer kurulacak yeni düzende think tanklere önemli bir rol biçmiştir.

Bugün neredeyse her ülkede varlık gösteren düşünce kuruluşları birkaç milyon çalışana ve belirli bir entelektüel özgürlüğe sahiptir. Düşünce kuruluşları artık siyasi sistemlerin, belirli faaliyetleri ve örgütsel yapılanmaları gibi, çeşitli kademelerinde faaliyet göstermektedirler. Siyasi manzaranın kalıcı bir parçası olan düşünce kuruluşları, birçok ülkede siyasal sürecin ayrılmaz bir parçası durumuna da gelmişlerdir.<sup>12</sup>

### III. Think Tankleri Sınıflandırma Biçimleri

Think tankler çeşitli biçimde sınıflandırılabilir. Üzerinde uzlaşma sağlanan ortak bir yaklaşım söz konusu olmamakla birlikte mevcut think tanklerin kurumsal özelliklerinden ve yapısından hareketle şöyle bir sınıflandırma yapılabilir:

<sup>12</sup> Erhan Akdemir, "Amerikan'ın Ortadoğu Politikasının Şekillenmesinde Düşünce Kuruluşlarının Rolü", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, No: 8, 2007, s.54.

*Gazi*

Akademik  
Bakış

95

Cilt 4 Sayı 7  
Kış 2010

- 1- *Etkinlik Derecesine Göre*: Küresel, Bölgesel ve Ülkesel
- 2- *Bağımsızlık Kriterine Göre*: Tam Bağımsız, Yarı-bağımsız/bağımlı, Tam Bağımlı<sup>13</sup>
- 3- *İşlevlerine Göre*

- a- Bölgesel ya da Ülkesel Çalışmalar Yapan (Avrupa, ABD, Kafkasya v.b)
- b- İşlevsel Çalışmalar Yapan (Güvenlik, İnsan Hakları, Enerji, Çevre v.b)

Bu sınıflandırmanın yanı sıra diğer bazı yaklaşımlar da vardır. Örneğin, Foreign Affairs tarafından yayınlanan think tank indeksinde şu şekilde bir sınıflandırma yapılmıştır;<sup>14</sup>

1- *Politika Yapıcılar*: RAND, Urban Institute, Overseas Development Institute v.b.

2- *Partizanlar*: Heritage Foundation, Center for American Progress, Adam Smith Institute v.b.

3- *Fantomlar*: China Development Institute, Institute for Democracy and Cooperation (Russia) v.b.

4- *Bilim Adamları*: Brookings Institution, Council on Foreign Relations, Chatham House v.b.<sup>15</sup>

5- *Aktivistler*: Human Rights Watch, Centre for Conflict Resolution (South Africa), Amnesty International

#### **IV. Dünyada Öne Çıkan Think Tank'lerin Karşılaştırmalı Analizi: Bütçeleri, Etkinlik Alanları, Çalışma Sahaları**

Çalışmanın bu bölümünde dünyadaki düşünce merkezlerinin karşılaştırmalı analizleri grafikler aracılığıyla ortaya konmaya çalışılacaktır. Böylesi bir çalışma yapılırken ABD'de faaliyet gösteren think tankler ile dünyadaki diğer think tankleri ayrı ayrı ele almak gerekmektedir. Zira günümüzde dünya genelinde ortalamaya 5800'e yakın think tank kuruluşu vardır. Sadece ABD'de faaliyet gösteren think tanklerin sayısı ise 1777'dir. Bu kuruluşların 350'si başkent Washington'da faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunun yanı sıra ABD'de faaliyet gösteren think tankler etkinlikleri, bütçeleri, çalışan sayıları gibi kriterler açısından da dünyanın diğer bölgelerindeki think tanklerin önündedir. Bu nedenle öncelikli olarak ABD'deki en iyi 10 think tank ortaya konacaktır. Ardından ABD dışı en iyi 10 think tank (tamamı Avrupa ülkelerinde yer almaktadır) ele alınacaktır. Son aşamada ise think tankler bölgesel ve işlevsel olarak irdelenecektir.

13 Devletin çeşitli kurumlarına bağlı çalışan think tankler. Bu think tankler özellikle ilgili ülkelerin devlet üniversitelerine, askeri kuvvetlerine ya da bakanlıklara bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler.

14 James McGann, "The Think Tank Index", *Foreign Affairs*, January/February 2009. [http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story\\_id=4598](http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598)

15 James McGann, "The Think Tank Index", *Foreign Affairs*, January/February 2009. [http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story\\_id=4598](http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598)

**Tablo 2: ABD'de Faaliyet Gösteren En İyi 10 Think Tank**

Adı	Konumu	Yıllık (Ortalama) Bütçesi	Çalışma Alanları	Öne Çıkan İsimler
1. Brookings Institution	Washington	60.7 milyon dolar	Amerikan Dış Politikası, Ortadoğu	Strobe Talbott, Kenneth Pollack, Alice Rivlin
2. Council on Foreign Relations	New York	38.3 milyon dolar	Amerikan Dış Politikası, Ulusal Güvenlik	Richard Haass, Michael Gerson, Walter Russell Mead
3. Carnegie Endowment for International Peace	Washington	22 milyon dolar	Nükleer Silahsızlanma, Çin	Jessica T. Mathews, Robert Kagan, Minxin Pei
4. Rand Corporation	Santa Monica, California	251 milyon dolar	Askeri Strateji, Ekonomi-Politik	James Dobbins, Gregory Treverton, William Overholt
5. Heritage Foundation	Washington	48.4 milyon dolar	Vergi Politikası, Savunma Füzeleri	Edwin Meese, Peter Brookes, James Jay Carafano
6. Woodrow Wilson International Center for Scholars	Washington	34.5 milyon dolar	Bölgesel Çalışmalar, Demokrasi Çalışmaları	Lee Hamilton, Haleh Esfandiari
7. Center for Strategic & International Studies	Washington	29 milyon dolar	Savunma Politikası, Diploması	John Hamre, Richard Armitage, Zbigniew Brzezinski, Anthony Cordesman
8. American Enterprise Institute	Washington	23.6 milyon dolar	Ticaret, Savunma	Newt Gingrich, David Frum, Richard Perle
9. Cato Institute	Washington	19 milyon dolar	Liberalleşme	David Boaz, Edward Crane, Christopher Preble
10. Hoover Institution	Stanford, California	34.1 milyon dolar	Savunma Politikası, Muhafazakarlık	Larry Diamond, Michael McFaul, Victor Davis Hanson

**Kaynak:** James McGann, "The Think Tank Index", Foreign Affairs, January/February 2009.

[http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story\\_id=4598](http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598)

**Tablo 3: ABD Dışında Dünyadaki En İyi 10 Think Tank**

Adı	Konumu	Yıllık (Ortalama) Bütçesi	Çalışma Alanları
1. Chatham House	Londra	12.4 milyon dolar	Uluslararası Ekonomi, Bölgesel Çalışmalar
2. International Institute for Strategic Studies	Londra	15.3 milyon dolar	Nükleer Silahsızlanma, Terörizmle Mücadele
3. Stockholm International Peace Research Institute	Solna, İsveç	5.3 milyon dolar	Silahların Kontrolü, Çatışma Yönetimi
4. Overseas Development Institute	Londra	25.9 milyon dolar	Uluslararası Gelişmeler, İnsan Hakları, İnsancıl Sorunlar
5. Centre for European Policy Studies	Brüksel	8.6 milyon dolar	AB İlişkileri
6. Transparency International	Berlin	13.3 milyon dolar	Yolsuzlukla Mücadele

*Görüş*

Akademik Bakış

97

Cilt 4 Sayı 7  
Kış 2010

7. German Council on Foreign Relations	Berlin	6.4 milyon dolar	Alman Dış Politikası, Uluslararası İlişkiler
8. German Institute for International and Security Affairs	Berlin	16.4 milyon dolar	Alman Dış Politikası, Güvenlik
9. French Institute of International Relations	Paris	8.1 milyon dolar	Trans-Atlantik İlişkileri, Avrupa İlişkileri
10. Adam Smith Institute	Londra	500,000 bin dolar	Serbest Piyasa, Sosyal Politikalar

**Kaynak:** James McGann, "The Think Tank Index", Foreign Affairs, January/February 2009.

[http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story\\_id=4598](http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598)

#### Tablo 4: ABD ve Avrupa Dışında Bölgelere Göre Dünyadaki En İyi Think Tankler

Asya'daki En İyi 5 Think Tank	Ortadoğu ve K. Afrika'daki En İyi 5 Think Tank	Afrika'daki (Sahra Altı)En İyi 5 Think Tank
1. Chinese Academy of Social Sciences (Çin)	Al-Ahram Center for Political and Strategic Studies (Mısır)	Centre for Conflict Resolution (Güney Afrika)
2. Japan Institute of International Affairs (Japonya)	Center for Strategic Studies (Ürdün)	South African Institute of International Affairs (Güney Afrika)
3. Institute for Defence Studies and Analyses (Hindistan)	Institute for National Security Studies (İsrail)	Institute for Security Studies (Güney Afrika)
4. Centre for Strategic and International Studies (Endonezya)	Gulf Research Center (Birleşik Arap Emirlikleri)	Free Market Foundation (Güney Afrika)
5. Institute for International Policy Studies (Japonya)	Emirates Center for Strategic Studies and Research (Birleşik Arap Emirlikleri)	Council for the Development of Social Science Research in Africa (Senegal)

**Kaynak:** James McGann, "The Think Tank Index", Foreign Affairs, January/February 2009.

[http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story\\_id=4598](http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598)

#### Tablo 5: İşlevsel Açıdan En İyi Think Tankler

Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Konularında En İyi 5 Think Tank	Uluslararası Gelişmelere Yön Veren İlk 5 Think Tank	Ekonomi-Politik Konularında En İyi 5 Think Tank
1. Brookings Institution	Brookings Institution	Brookings Institution
2. Chatham House	Overseas Development Institute	Peterson Institute for International Economics
3. Carnegie Endowment for International Peace	Council on Foreign Relations	Fraser Institute
4. Council on Foreign Relations	Rand Corporation	National Bureau of Economic Research
5. International Institute for Strategic Studies	Woodrow Wilson International Center for Scholars	Adam Smith Institute

**Kaynak:** James McGann, "The Think Tank Index", Foreign Affairs, January/February 2009.

[http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story\\_id=4598](http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598)



**Tablo 6: Think Tanklerin Dünya Üzerindeki Bölgesel Dağılımları**

Kuzey Amerika	1,872
Batı Avrupa	1,208
Asya	653
Latin Amerika ve Karayipler	538
Doğu Avrupa	514
Afrika (Sahra-Altı)	424
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	218
Okyanusya	38

**Kaynak:** James McGann, "The Think Tank Index", Foreign Affairs, January/February 2009.

[http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story\\_id=4598](http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598)

## V. Think Tank Kuruluşları ve ABD

Yukarıdaki istatistiksel verilerden görülebileceği gibi dünyadaki etkin think tanklerin tamamına yakını ABD'de faaliyet göstermektedir. Think tank kuruluşları ABD'nin hem etnik anlamda çeşitliliğinin hem de özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan bir süreçle giderek küresel bir güç olmasının ama özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra hem kendi çıkarlarını hem de Batı'nın çıkarlarını koruma sorumluluğunu kendinde görmesinin de etkisiyle Batı Avrupa'dan farklı olarak hem kamusal anlamda hem de özel anlamda dış politika alanındaki kurumlarını geliştirmesinin ve zenginleştirmesinin bir sonucudur.<sup>16</sup>

ABD'deki think tanklerde öğretim üyeleri, eski bürokratlar, siyasetçiler, diplomatlar bir araya gelmekte ve uluslararası siyaset ya da bölgesel sorunlar konusunda düşünce ve strateji üretmektedirler. Raporlar yayınlanması, dergi ve kitap gibi yayınlar çıkarılması ve proje üretilmesi gibi çalışmalar bu kuruluşların temel uğraş alanlarıdır. ABD'de bu kurumlar Amerikan Başkanları, Temsilciler Meclisi ve Senato üyeleri tarafından dikkate alınmakta yani önemsenmektedir. Kısacası Amerikan sisteminde think tankler "karar alma sürecine" etkin bir biçimde katılmaktadırlar. Bu kuruluşların öngörülerini gerçekleştirdiği zaman dinlenirlikleri, yani karar alma sürecindeki etkileri de artmaktadır.<sup>17</sup> Tüm bunların yanı sıra ABD'de faaliyet gösteren think tankler demokratlara ya da cumhuriyetçilere nitelikli eleman yetiştirerek de karar alma sürecine dahil olmaktadır. Bilindiği gibi ABD'de think tanklerden siyasete geçiş ya da tersi oldukça yaygındır.

ABD'deki think tanklerin siyasal ve ideolojik çizgileri birbirinden radikal bir biçimde farklılık göstermektedir. Amerikan think tanklerinin büyük bir kısmı devletle iç içedir. ABD'de önde gelen think tankler Federal Hükümet'ten, ordu bütçesinden, CIA kaynaklarından ve de önde gelen şirketlerin bağışlarından

<sup>16</sup> Tayyar Arı, "Evrensel Gazetesi ile Söyleşi", <http://www.tayyarari.com/download/soylesi/Evrensel.doc>

<sup>17</sup> Süheyl Batum, "Demokrasi: ABD, AB ve Biz (2)". <http://haber.gazetevatan.com/haber-detay.asp?Newsid=69802&Categoryid=4&wid=45>

*Gazi*

Akademik  
Bakış

99

Cilt 4 Sayı 7  
Kış 2010

yararlanmaktadırlar.<sup>18</sup>Fakat, bu kuruluşların büyük bir çoğunluğu devlet desteğinden faydalansa da tamamının kendilerini ABD'nin küresel egemenliğine vakfetmiş olduğu da söylenemez.<sup>19</sup>

ABD'de faaliyet gösteren think tankler söz konusu olunca dikkat edilmesi gereken en önemli husus bu kuruluşların salt bilimsel amaçlarla hareket etmeyip daha ziyade Amerikan ulusal çıkarları adına hareket ettikleridir. Örneğin Washington'un en güçlü think tanklerinden biri faaliyet konularını ve amacını şu şekilde açıklıyor:

"ABD'nin menfaatleri için çalışmak. Radikal İslam ile mücadele etmek. Filistin'in İsrail devletini tanımmasını sağlamak. Batı'dan petrol üreticisi Ortadoğu ülkelerine akan parasal kaynakların azaltılmasını sağlamak. İran konusunda ABD politikasını kamuoyuna kabul ettirmek."  
(The Middle East Forum / MEF).<sup>20</sup>

Buradan hareketle ABD'deki think tankler konusunda değinilmesi gereken son nokta bu kuruluşlardaki Yahudi nüfuzunun yadsınamaz boyutlarda olduğu gerçeğidir. ABD'deki Yahudi diasporasının lobicilik faaliyetlerinin yanı sıra think tankleri yönlendirme konusunda da oldukça güçlü olduğu söylenebilir.

## VI. Think Tank Kuruluşları ve Türkiye

Think tankler demokratik toplumlar için temel politik aktörlerden biridir. Bu kuruluşlar politik toplumların bilgi tabanlı hareket eden, entelektüel "yumuşak altyapıları" olarak nitelendirilebilir. Think tankler ilgili ülkelerde çoğulculuk ve açıklık sağlanması adına oldukça önemli bir rol oynamaktadırlar.<sup>21</sup> Diğer bir anlatımla düşünce kuruluşları devletlerin bir nevi 'yumuşak gücü (soft power)'dür. Ekonomik, kültürel ve sosyal gücünü yansıtarak karşı tarafı etkileme sanatı olarak düşünülebilecek bu olgu Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Genel Koordinatörü İbrahim Kalın tarafından "backdoor (arka kapı) diplomasisi" olarak nitelendirilmektedir.<sup>22</sup> Türkiye'nin bu güç unsuruyla tanışması ise oldukça geç bir tarihte gerçekleşmiştir. Dünya, bugünkü anlamda *think tank* kuruluşlarıyla, 19. yüzyılda tanışmıştır. Türkiye'de bir düşünce kuruluşunun bu anlamda ortaya çıkması ise tam 144 yıl sonra gerçekleşmiştir.<sup>23</sup> Bu gerçek ülke-

18 Güngör Uras, "ABD'li 'Think Tank'ların gündeminde 'Türkiye' var". <http://www.milliyet.com.tr/2006/05/27/yazar/uras.html>

19 Thomas Pany, "IV. Dünya Savaşının Emirleri ABD Think Tank'leri ve Neo-Muhafazakarların İlişkiler Ağı", Çev. Refik TUNÇ. <http://eski.iktibas.info/dergi/2003/kasim/ceviri1.htm>

20 Güngör Uras, *a.g.m.*

21 Madoka Nakamura, "NIRA's World Directory of Think Tanks 2002", s.1. <http://www.nira.or.jp/past/ice/nwdtt/2005/intro/intro2002.html>

22 Muhsin Öztürk ve Mesut Çevikalp, "Ankara'nın Yeni Aktörleri", *Aksiyon*, Sayı: 715. <http://www.aksyon.com.tr/detaylar.do?load=detay&link=2317618-08-2008>

23 Sedat Laçiner, "Türkiye'deki Think Tank Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme". <http://www.usak-gundem.com/yazar/1297/t%C3%BCrkiye-39-deki-think-tank-k%C3%BClt%C3%BCr%C3%BCzine-bir-de%C4%9Ferlendirme.htm>. 16.11.2009

mizin think tanklerden yararlanma adına diğer modern toplumlara nazaran ne kadar gerilerde kaldığını ortaya koymaktadır.

Dünyadaki diğer ülkelere kıyasla Türkiye’nin think tankler konusunda oldukça gerilerde olduğu istatistiksel verilerle de ortaya konabilir. Örneğin Nijerya’da 38, Kenya’da 42, Bangladeş’de 34, Romanya’da 53, Ukrayna’da 45, Şili’de 36, Meksika’da 54, Hollanda’da 55 think tank faaliyet göstermektedir. Görülebileceği gibi dünyanın farklı coğrafyalarındaki çoğunluğu Türkiye’den daha az gelişmiş ülke görünümü veren ülkelerde dahi think tank sayısı ülkemizden fazladır. Foreign Affairs’ın think tank indeksine göre Türkiye’deki think tank sayısı 21’dir.<sup>24</sup> Bu düşündürücü rakam gelişmiş ülkelerdeki think tank sayıları ile kıyaslandığında ise durumun vehameti artmaktadır. Örneğin; Almanya’da 186, Fransa’da 165, İngiltere’de 283, Kanada’da 94, Rusya’da 107, Japonya’da 105 think tank faaliyet göstermektedir.<sup>25</sup> Böylesi bir sayısal üstünlüğün yanı sıra bu ülkelerde faaliyet gösteren think tankler bütçeleri, çalışan profilleri, yayınları ve etkinlik dereceleri bakımından da oldukça öndedirler.

Think tank olgusu ile Türkiye’nin geç tanışmış olması diğer bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Türk düşünce merkezleri finans, kalıcı kadro temini, kurulan kadronun uyumlu şekilde kurgulanması, zamanın verimli kullanımı ve güncel bilgi tedariki sorunları ile karşı karşıyadır. Ayrıca, Türkiye’de düşünce kurumları kariyer mesleği değildir. Türkiye’de ‘stratejist’, ‘analist’, ‘siyasi analist’, ‘dış politika uzmanı’, ‘dış politika araştırmacısı’, ‘düşünce merkezi uzmanı’, ‘think-tanker’ adıyla tanımlayabileceğimiz bu meslek, tam zamanlı bir meslek olarak bilinmez. Kariyere dönmemiş, tanımlanmamış, kabul edilmiş, adı tam olarak konmamış bir meslektir. Düşünce merkezlerinde geçirilen zaman ‘boşa geçirilen zaman’ olarak görülmektedir. Tam zamanlı çalışan stratejistler için düşünce merkezlerinde geçirilen zaman buz üstüne yazılan yazılar gibi sürekli erimeye mahkumdur. Genelde emekli üst düzey bürokratların ve yüksek lisans veya doktora öğrencilerinin tam zamanlı (full-time), akademisyenlerin ise yarı zamanlı (part-time) işi olarak bilinir.[http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=323 - \\_edn8#\\_edn8](http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=323_-_edn8#_edn8)Türkiye’de düşünce merkezlerinde en önemli sorun, öğrenci (25 yaş üstü) ile emekli (55 yaş altı) arasında kalan (25-55 yaş arası) iyi eğitilmiş uzmanları tam zamanlı çalışma ortamına uzun süreli olarak çekebilme. Düşünce merkezlerinin sağlıklı bir geleceği olabilmesi için stratejistlere uzun dönemli kontrat, uzun dönemli iş güvencesi, düşünce merkezlerinin kariyer mesleği haline gelmesi, geçişgenliğin (bürokrasi, siyaset, işdünyası) sağlanması önemlidir. Stratejistliğin kamuoyu, kamu ve özel sektör tarafından resmen tanınan bir meslek haline gelmesi gerekmektedir.<sup>26</sup>

24 İndekste dünyada önde gelen think tanklere de yer verilmiştir. Türkiye’den listeye giren think tankler şunlar; TESEV, TEPAV, Liberal Düşünce Topluluğu, Van Leer Jerusalem Institute.

25 James McGann, *a.g.e.*

26 Hasan Kanbolat, “Türkiye’de Düşünce Merkezi Kültürünün Oluşum Süreci: Türkiye’de Dış Politika ve Güvenlik Alanındaki Düşünce Merkezleri”.[http://www.orsam.org.tr/tr/yazi\\_goster.aspx?ID=32325.08](http://www.orsam.org.tr/tr/yazi_goster.aspx?ID=32325.08). 2009.

Düşünce merkezleri ve stratejistler, Batı'da sistem içidir. Düşünce merkezleri politikaların oluşturulduğu mutfaktır. Restoran'da oturan müşteri ise karar alıcılardır. Bu nedenle, Batı'da (özellikle ABD'de) düşünce merkezleri ile kamu, medya, üniversite, özel sektör ve siyaset arasındaki geçişkenlik fazladır. Türkiye'de ise düşünce merkezleri karar alıcılara yakın olmasına rağmen sistem dışıdır. Kamu, özel sektör ve siyaset ile arasındaki geçişkenlik çok azdır. Geçişkenlik akademik dünya ve kısmen medya ile bulunmaktadır.<sup>27</sup>

Türkiye'de bulunan think tankler genel olarak düzenledikleri seminer, panel, ulusal ve uluslararası konferanslarla ve internet yayını ile gerek kamuoyunu gerekse de siyasal aktörleri bilgilendirmekte, ürettikleri bilgiyi çıkarttıkları hakemli dergide yayınlayarak yaymakta ve bilimsel bilgi üretmektedirler. Bu etkinliklerinin yanında uyguladıkları staj programları ile uzman yetiştirmekte ve en önemlisi bilginin ulusal yollarla üretilmesini sağlamaktadırlar.<sup>28</sup>Fakat, bu faaliyetlerinde gerek yurt içinde gerekse yurt dışında ne kadar etkin oldukları ise tartışmaya açıktır. Türkiye'deki think tanklerin uluslararası alanda ses getiren bir çalışması yok denecek kadar azdır. Yurt içinde ise karar alma süreçlerinde etkin bir rol oynadıkları söylenemez. Türkiye'deki think tanklerin ilerleyen dönemlerde etkinliklerini arttırmaları beklenmektedir. Bunun gerçekleşmesi ise yukarıda ayrıntılarıyla ortaya konduğu şekilde Türkiye'deki think tank algılamasının değişmesine bağlıdır.

Kuzey Irak Kürt Yönetimi'nin Amerikan think tanklerine yaklaşık 300 milyon dolar ücret ödeyerek danışmanlık hizmeti aldığı düşünülürse<sup>29</sup> Türkiye'nin bu alandaki zafiyeti daha net anlaşılabilir. Zira, Türkiye'de hükümetler think tanklerden yararlanmak ya da think tankleri desteklemek adına böylesine bütçe oluşturmamıştır. Türkiye, yalnızca Ermeni lobisiyle mücadele amacıyla ABD'deki kimi önde gelen think tanklere para aktarmaktadır. Fakat böylesine bir bütçenin Türkiye'deki think tanklerinin geliştirilmesine yönelik kullanılması daha rasyonel olacaktır.

Görüş

## Sonuç

Düşünce eylemin temelidir. Bireyler, kurumlar ve toplumlardan gelecek için fikri hazırlık düzeyi yüksek olanlar, geleceği şekillendirebilmek konusunda da avantajlı olurlar. Gelecek, birçoğu kontrol edilemeyen farklı trendin ve gelişmenin sonucunda şekilleniyor. Ancak geleceğin arzulan şekilde oluşması için ne kadar erken harekete geçilirse, arzulan geleceği şekillendirmek de o kadar daha kolay ve etkili olabiliyor. Bu nedenle, gelecek için hayal kurup, bugünden hazırlık yapan bireyler; ar-ge ve tasarım konusuna kaynak ayırarak

27 Hasan Kanbolat, *a.g.m.*

28 Alper Tolga Bulut ve Fatma Akkan Güngör, "Think-Tankler ve Dış Politika: Türkiye ve ABD Örneği". [http://cesran.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=182%3Athink-tankler-ve-d-politika-tuerkiye-ve-abd-oernei&catid=55%3Aamakale-ve-raporlar&Itemid=103&lang=en](http://cesran.org/index.php?option=com_content&view=article&id=182%3Athink-tankler-ve-d-politika-tuerkiye-ve-abd-oernei&catid=55%3Aamakale-ve-raporlar&Itemid=103&lang=en)

29 Pelin Cengiz, "Kürtler Think Tanklere Milyon Dolarlar Harcıyor", <http://www.taraf.com.tr/makale/5923.htm> 07.06.2009.

yenilikçilik ve yaratıcılık yetkinliklerini geliştiren şirketler ve gelecek politikalarını belirlemek için düşünce merkezleri kurarak fikri hazırlıklarını geliştiren ülkeler arzu ettikleri geleceği hazırlama konusunda daha başarılı sonuçlar elde edebiliyorlar.<sup>30</sup> Türkiye’nin de ülke olarak bölgesinde ve dünyada söz sahibi olması noktasında düşünce merkezlerinin etkin bir rol oynaması gerekmektedir. Düşünce merkezleri Türkiye’nin ulusal gücüne çarpan etkisi benzeri bir etkiyle katkı yapmalıdır.

Think tank kuruluşları düşüncenin “ar-ge”leri olarak kabul edilebilir. Hedef çok düşünmek ve mümkün olduğunca çok düşünce üretmektir. Bir bakıma, think tanklar düşüncesizliğe karşı bir isyandır.<sup>31</sup> Bir ülkenin yönetim başarısını etkileyen en önemli unsurlardan biri de ürettiği politikaların niteliği ve uygulamanın etkinliğidir. Politika üretme sürecinde bilimsel çalışmalardan faydalanmak, bölgesel ve küresel bazda etkinliği arttıracak gibi Türkiye’deki yönetim kalitesini de artıracaktır. Kısacası, Türkiye’deki düşünce merkezlerini geliştirmek, bu konuda kariyer yapacak nitelikli insan sayısını artıracak cazibe merkezleri yaratmak, geleceğin Türkiye’nin istediği gibi şekillendirilebilmesi konusundaki etkinliğini artırabilmek için büyük bir katkı sağlayacaktır.<sup>32</sup> Türkiye gibi tarihsel ve coğrafi derinliği olan bir ülkede düşünce merkezlerinin sayısı ve niteliği yükseltilmeli ve bu düşünce kuruluşları ABD’ye benzer şekilde karar alma süreçlerinde söz sahibi olabilmelidir.

## Kaynaklar

AKDEMİR Erhan, “Amerikan’ın Ortadoğu Politikasının Şekillenmesinde Düşünce Kuruluşlarının Rolü”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, No: 8, 2007, ss.53-74.

ATİ Amr Abd’ul, “Think Tank Kuruluşları ve Amerika’nın Dış Politikası”, Çev. Furkan TORLAK, [http://www.yakindoguhaber.com/haber\\_detay.php?haber\\_id=2841, 10/04/2007](http://www.yakindoguhaber.com/haber_detay.php?haber_id=2841, 10/04/2007)

ARGÜDEN Yılmaz, “Düşünce Merkezleri”, <http://www.arguden.net/makale.aspx?id=379>

ARI Tayyar, “Evrensel gazetesi ile Söyleşi”, <http://www.tayyarari.com/download/soylesi/Evrensel.doc>

BATUM Süheyl, “Demokrasi: ABD, AB ve Biz (2)”, <http://haber.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Newsid=69802&Categoryid=4&wid=45>

BULUT Alper Tolga ve Fatma AKKAN GÜNGÖR, “Think-Tankler ve Dış Politika: Türkiye ve ABD Örneği”, [http://cesran.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=182%3Athink-tankler-ve-d-politika-tuerkiye-ve-abd-oernei&catid=55%3Amakale-ve-raporlar&Itemid=103&lang=en](http://cesran.org/index.php?option=com_content&view=article&id=182%3Athink-tankler-ve-d-politika-tuerkiye-ve-abd-oernei&catid=55%3Amakale-ve-raporlar&Itemid=103&lang=en)

CENGİZ Pelin, “Kürtler Think Tanklere Milyon Dolarlar Harıyor”, <http://www.taraf.com.tr/makale/5923.htm 07.06.2009>.

30 Yılmaz Argüden, “Düşünce Merkezleri”, <http://www.arguden.net/makale.aspx?id=379>

31 Abdulkadir Demir, “Beyin Fırtınası ve Think Tanklar”.

<http://refleksolojimerkezi.org/genel-makaleler/beyin-firtinasi-ve-tink-tanklar-2.html>

32 Yılmaz Argüden, *a.g.m.*

Gazi

Akademik  
Bakış

103

Cilt 4 Sayı 7  
Kış 2010

DEMİR Abdulkadir, "Beyin Fırtınası ve Think Tanklar", <http://refleksolojimerkezi.org/genel-makaleler/beyin-firtinasi-ve-tink-tanklar-2.html>

EVANS Graham ve Jeffrey NEWNHAM, *The Penguin Dictionary of International Relations*, Penguin Books, England 1998.

EZER Salim, "Yeni Dünya Fenomeni; Think Tanklar". <http://www.politikamerkezi.org.tr/tr/bilgi-merkezi/arastirma/198-think-tank-nedir-ne-yapar->

KANBOLAT Hasan, "Türkiye'de Düşünce Merkezi Kültürünün Oluşum Süreci: Türkiye'de Dış Politika ve Güvenlik Alanındaki Düşünce Merkezleri". <http://www.orsam.org.tr/ya-zigoster.aspx?ID=32325.08>. 2009.

KESKİN Fatih, "Modern Demokrasilerde Yeni Politik Seçkinler: Think Tanklar ve Politikadaki Rollerini", *Sosyo Ekonomi*, No:1, Ocak-Haziran 2005.

LAÇİNER Sedat "Türkiye'deki Think Tank Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme", <http://www.usakgundem.com/yazar/1297/t%C3%BCrkiye-39-deki-think-tank-k%C3%BClt%C3%BCr%C3%BCzlerine-bir-de%C4%9Ferlendirme.htm>. 16.11.2009

MCGANN James, "The Think Tank Index", *Foreign Affairs*, January/February 2009.

[http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story\\_id=4598](http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598)

NAKAMURA Madoka, "NIRA's World Directory of Think Tanks 2002". <http://www.nira.or.jp/past/ice/nwdtt/2005/intro/intro2002.html>

ÖZTÜRK Muhsin ve Mesut ÇEVİKALP, "Ankara'nın yeni aktörleri", *Aksiyon*, Sayı: 715. <http://www.aksiyon.com.tr/detaylar.do?load=detay&link=2317618-08-2008>

PANY Thomas, "IV. Dünya Savaşının Emirleri ABD Think Tank'leri ve Neo Muhafazakarların İlişkiler Ağı", Çev. Refik TUNÇ. <http://eski.iktibas.info/dergi/2003/kasim/ceviri1.htm>

URAS Güngör, "ABD'li Think Tank'ların gündeminde 'Türkiye' var", <http://www.milliyet.com.tr/2006/05/27/yazar/uras.html>

WALT Stephen M., "Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı", *Avrasya Dosyası -Güvenlik Bilimleri Özel-*, Cilt: 9, Sayı: 2, Yaz 2003.

Görüş

Akademik  
Bakış

104

Cilt 4 Sayı 7  
Kış 2010